

spectieven. Andersom hoopt Z. ook dat de charismatische bewegingen zelfkritisch in dialoog gaan met de theologie en de kerken. Genoeg gespreksstof voor deze dialoog ligt met deze studie in ieder geval op tafel. Het boek sluit af met een gedegen bespreking van de belangrijkste studies over de charismatische bewegingen, een zeer uitvoerige literatuurlijst en een personenregister.

[ELISABETH HENSE]

Denken im offenen Raum: Prolegomena zu einer künftigen postmetaphysischen Theologie, Hg. C.-F. Geyer/D. Schneider-Stengel, Darmstadt, WBG, 2009; 235 blz., € 49,-, ISBN 978 534 21614 7.

Dit boek bevat een aantal teksten van alleen Duitstalige theologen en filosofen die de vraag stellen of theologen een vorm van metafysica nodig hebben, en zo ja, welke? Het boek reageert kennelijk op de bekende *Regensburger Vortrag* van paus Benedictus XIV. Deze referentie is overal expliciet aanwezig, maar nergens als formeel referentiepunt aangekondigd. Het programma van rehellenering van de theologie dat de theoloog Ratzinger hier bepleit — zo heet het steeds behoudzaam — roept hernieuwd de oude vraag op of de christelijke boodschap omwille van haar intellectuele plausibiliteit een uitwerking vergt in de vorm van een specifieke wijsbegeerte. De daarmee verbonden klassieke vraag over de verhouding tussen wijsbegeerte en theologie is dan weer aan de orde, maar ook de vraag hoe theologie wortelt in de concrete existentie van gelovigen. Aan de historische vraag welke vorm van hellenisme dan aan de orde is en of het begrip wel zo eenduidig is, wordt aandacht besteed en ten slotte ook aan de vraag of 'de paus een neoplatonist is?'. De rode draad in het boek wordt geformuleerd door de filosoof Carl-Friedrich Geyer die vier (!) bijdragen levert: kan er vanuit ervaringen die mensen opdoen met zichzelf en de wereld wijsgerig, en in het licht van wijsgerig denken ook theologisch worden nagedacht over de wer-

kelijkheidsaanspraak die in het wetenschappelijke denken en in het religieuze heilsgeloof besloten ligt? We dienen volgens de auteurs deze vraag te stellen in een postmetafysische tijd waarin het woord 'wereld' nog slechts verwijst naar fragmenten van werkelijkheid. Niet Geyer maar H.-M. Barth geeft met zijn pleidooi voor een met-a-theïstische theologie daarop een uitdagend antwoord.

[TOINE VAN DEN HOOGEN]

Th.J. de Jong, *Over de redelijkheid van de christelijke hoop*, Delft, Eburon, 2009; 227 blz., € 22,50, ISBN 978 90 5972 326 9.

De auteur presenteert zijn boek als een apologie van de christelijke hoop. Wat ter verdediging voorligt, is niet alleen de hoop, maar in feite het geheel van het christelijk geloof. De opzet is echter paradoxaal. Enerzijds erkent de auteur het gezag en belang van de rede, maar anderzijds 'is het licht van de menselijke rede nooit allesomvattend'. Dit nodigt uit tot een bezinning over de redelijkheid zelf, maar die komt slechts zijdelings in het boek aan de orde. In een dialoog met de kritische rede van de postmoderniteit zou het boek voordeel halen. De auteur verdedigt zijn stelling stap voor stap, uitgewerkt in 16 hoofdstukken. De meeste daarvan zijn gewijd aan een thema uit de geloofsleer of de Bijbel. Op die manier heeft het boek veel weg van een presentatie van de geloofsleer. Om de redenering van de hoofdstukken niet te onderbreken, wordt een aantal onderwerpen in bijlagen behandeld. Zoals wellicht het geval is bij veel apologieën overtuigt het boek wellicht alleen degenen die reeds overtuigd zijn. Het boek leest als een presentatie van de persoonlijke kijk op de geloofsinhoud. De verdienste ligt dan ook vooral op de presentatie en behandeling van de geloofsthe-
ma's die behandeld worden.

[CHRISTOPHE BRABANT]